

อนาคตของประเทศไทย

หลักการเพื่อ

การยกร่างรัฐธรรมนูญ

๑. เพื่ออนาคตของประเทศไทย

ในการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่นั้นต้องมองอนาคตของประเทศไทยว่าเราอยากเห็นประเทศไทยของเราเป็นอย่างไรในอนาคต

ในการที่จะเป็นอย่างนั้นได้ เรามีจุดอ่อน จุดแข็ง หรือปัญหาอะไร มีเรื่องหลักๆ อะไรที่ต้องแก้ไข ทั้งนี้โดยคำนึงถึงอดีต ความเป็นจริงในปัจจุบัน และความเป็นไปในอนาคต โดยไม่มองเฉพาะเรื่องของประเทศไทยโดดๆ เพราะในสังคมปัจจุบันและอนาคต ประเทศต่างๆ เชื่อมโยงและมีผลกระทบถึงกันและกันทั่วโลก

รัฐธรรมนูญควรกำหนดหลักการ กรอบ กติกา โครงสร้างและกลไกที่คนไทยจะอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกอย่างสมดุลกับโลก และช่วยโลกด้วยถ้าเป็นไปได้

๒. จุดแข็งของสังคมไทย

๑. ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่กำหนดลักษณะความเป็นอยู่และจิตใจของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือชาติใดชาติหนึ่งที่อยู่ ณ ที่นั้น เป็นเวลานาน อันเรียกว่าวัฒนธรรม

ประเทศไทยตั้งอยู่ในถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารมีภัยธรรมชาติน้อยเช่น ความหนาวจัด แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด หรือลมมรสุม ทำให้คนไทยเป็นคนสบายๆ ใจคอโอบอ้อมอารีหรือมีน้ำใจ ประกอบกับมีการติดต่อค้าขายกับประเทศต่างๆ มาแต่โบราณ จึงมีการปรับตัวได้รวดเร็ว ไม่ยึดติดอุดมการณ์อะไรแบบตายตัว มีฝีมือในการเจรจาประนีประนอมหรือมีฝีมือในการทูตสูง ลักษณะเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดคุณอนันต์ในหลายประการ อันอาจเห็นได้ชัดเจนในประวัติศาสตร์ เช่น

(๑) เราไม่มีความขัดแย้งรุนแรงในเรื่องศาสนา ในขณะที่ที่อื่นมีสงครามหรือการสู้รบกันรุนแรงในเรื่องศาสนาอย่างไม่มีทางแก้ไขได้แม้ในปัจจุบัน ศาสนาต่างๆ เมื่อเข้ามาสู่ประเทศไทย พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงเปิดกว้างให้ความอุปถัมภ์ให้เสรีภาพในการเผยแพร่ ทำให้ศาสนิกชนต่างๆ อยู่ในประเทศไทยด้วยความผาสุกและรู้สึกถึงบุญคุณของประเทศไทย ที่ขัดแย้งกันรุนแรงที่อื่นเมื่อมาอยู่ในประเทศไทยก็กลายเป็นสงบรักสันติ

(๒) เพราะความใจกว้างรับชนชาติต่างๆ เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย เช่น จีน อินเดีย คนเหล่านี้ได้ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และหลอมรวมเข้ากับสังคมไทย ทำให้สังคมไทยเข้มแข็งและไม่มีปัญหารุนแรงในเรื่องชนกลุ่มน้อย อันนับเป็นบุญของประเทศ ประเทศที่มีความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติได้รับผลร้ายแรงอย่างหาทางออกได้ยาก

(๓) ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในดินแดนแถบนี้ที่ไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตก เพราะความประนีประนอมและมีฝีมือในการเจรจาทางการทูต

(๔) ประเทศไทยสามารถยุติความรุนแรงเรื่องคอมมิวนิสต์ด้วยสันติวิธีได้อย่างยอดเยี่ยม โดยใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร ใช้น้ำใจไม่ตรี คนที่เคยเข้าป่าและจับอาวุธสู้กับรัฐบาลก็กลับเข้ามาอยู่ร่วมกันได้อย่างดี บางคนมาเป็นนักการเมือง บางคนมาเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ บางคนมาเป็นอาจารย์

(๕) ประเทศไทยกับลาวเคยขัดแย้งจนถึงสู้รบกัน แต่ก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้อย่างรวดเร็ว กลายเป็นประเทศที่มีสัมพันธไมตรีอันดียิ่งต่างกับหลายแห่งที่ไม่สามารถระงับความขัดแย้งรุนแรงหรือหยุดฆ่ากันได้

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงถึงความใจกว้าง ความประนีประนอม การให้อภัย ฝีมือทางการเจรจาตกลงันแสดงถึงความเจริญทางจิตใจที่อาจจะมีมากกว่าหลายประเทศที่ได้ชื่อว่าเจริญแล้ว คนไทยจึงไม่ควรมีปมด้อยทางวัฒนธรรมหรือถูกภูมิธรรมของตนเอง

ในทางตรงข้าม ควรเข้าใจความสูงค่าในวัฒนธรรมของเราและนำมาพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น คนไทยควรพัฒนาความสามารถในการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อช่วยสร้างสันติภาพในโลก

๒. ประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนาจึงได้รับอิทธิพลของความดีงามของศาสนาเนี้มามาก ในปัจจุบันกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมได้ทำลายความสนใจและความเข้าใจในเรื่องศาสนาลงไปมาก แต่ก็ยังมีรากเหง้าเหลืออยู่ในรูปต่างๆ ในท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณ (spiritual crisis) ของโลก

ในอนาคตอันใกล้โลกจะหันมาให้ความสำคัญแก่มิติทางจิตวิญญาณใหม่ ประเทศไทยมี “ทุนทางจิตวิญญาณ” ในทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก สามารถนำมาฟื้นฟูบูรณะให้เป็นประโยชน์ในบริบทของสังคมสมัยใหม่

๓. ประเทศไทยมีจุดแข็งในเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงเทพฯ การมีพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีที่ทรงทศพิธราชธรรมอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย มีความสำคัญต่อความเป็นชาติของเรา ความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นของคนไทย จนเป็นความเห็นพ้องที่ไม่จำเป็นต้องเอามากล่าวซ้ำๆ อีกว่าสังคมไทยได้เลือกแล้วที่จะมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

มีอยู่แต่ว่าต้องทำความเข้าใจคำว่าระบอบประชาธิปไตยให้ละเอียดประณีตมากขึ้น เพราะเรายังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยจริงๆ และในความที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยจริงๆ และการขาดความละเอียดประณีต ผู้ที่เข้มแข็งก็จะมาใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เอาเปรียบคนที่อ่อนแอ ซึ่งไม่เป็นคุณงามความดีในการยกย่องรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ควรคำนึงถึงความละเอียดอ่อน และความถูกต้องในเรื่องนี้ด้วย

๓. สังคมใหม่ที่เปลี่ยนไปและวิกฤตการณ์

สังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมากจากสังคมที่เป็นชุมชนพึ่งตนเองขนาดเล็ก มาเป็นสังคมที่เชื่อมโยงมีขนาดใหญ่ ทั้งในประเทศของเราเองและที่เชื่อมโยงกับโลก มีความสลับซับซ้อน และเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของเรา เช่น ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี การเดินทางเคลื่อนไหวของเงินตรา นโยบาย และการประยุกต์นโยบายของประเทศอื่น ฯลฯ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับสิ่งใหม่ๆ เช่น กระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม การค้าเสรี ข้อตกลง GATT* หรือ WTO* ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบเราก็ปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ แต่มันก็มีผลกระทบต่อเราอย่างใหญ่หลวง สิ่งต่างๆ เหล่านี้

GATT* ข้อตกลงว่าด้วยพิกัดภาษีศุลกากร

WTO* องค์การการค้าโลก

สลับซับซ้อน มีหลายมิติ รวดเร็ว เกินกว่าที่สังคมไทยจะปรับตัวที่จะเผชิญได้ทัน

เมื่อสังคมไทยไม่สามารถเผชิญกับสภาพสังคมใหม่ที่ใหญ่และสลับซับซ้อนอย่างยิ่งก็เกิดการเสียสมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม การเสียสมดุลคือ ความไม่สบายหรือความป่วย และถ้าป่วยมากก็วิกฤต เรามีวิกฤตการณ์ ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ

(๑) วิกฤตการณ์ทางสังคม

การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยห่างมากขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ คนจนร้อยละ ๒๐ ข้างล่างเป็นเจ้าของรายได้ร้อยละ ๖ ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ สัดส่วนรายได้ของคนจนที่สุดร้อยละ ๒๐ ข้างล่างนี้ลดเหลือร้อยละ ๓.๕ เท่านั้นและกำลังจะลดต่อไปเป็นร้อยละ ๓

ช่องว่างที่ห่างมากเกินนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ความล่มสลายของชุมชน ปัญหาคนจนในเมือง อาชญากรรม โสเภณี ยาเสพติด การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ การทำลายสิ่งแวดล้อม อาชญากรรม และความรุนแรงประเภทต่างๆ รวมทั้งปัญหาทางการเมืองที่เกิดจากช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท

(๒) วิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นมรดกอันมีค่าอย่างยิ่งที่สืบทอดกันมา และควรจะส่งทอดต่อให้คนไทยรุ่นต่อไปในอนาคต แต่ปรากฏว่าขณะนี้ประเทศไทยไม่สามารถรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกำลังสูญเสียอย่างรวดเร็ว

ดังจะเห็นได้จากป่าไม้ถูกทำลายไปกว่าเท่าตัวใน ๓๕ ปีที่ผ่านมา ป่าชายเลนและสิ่งแวดล้อมทางทะเลถูกผู้มีอิทธิพลเข้าทำลายอย่างมาก มล

ภาวะในดิน น้ำ อากาศ เพิ่มขึ้นอย่างน่ากลัว วิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมทำให้ธรรมชาติ มนุษย์ และสังคมเสียสมดุล จึงเป็นภัยร้ายแรงต่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของไทย ณ ดินแดนแห่งนี้จำเป็นต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน

(๓) วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ

วัฒนธรรมเป็นรากฐานของสังคม สังคมใดๆ ควรพัฒนาบนรากฐานที่มั่นคงของตนเอง

ที่กล่าวนี้ไม่ได้แปลว่าสังคมไม่ควรรับของใหม่หรือปรับตัว แต่วัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญาแห่งการดำรงอยู่ร่วมกันเป็นเวลาช้านาน ณ ดินแดนแต่ละแห่ง จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมืองอย่างลึกซึ้ง

การรับของใหม่ควรจะรับในฐานที่เข้าใจของเก่า หรือบนฐานทางวัฒนธรรม แต่คนไทยถูกทำให้มีปมด้อยทางวัฒนธรรม และพัฒนาแบบตัดขาดรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง

เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นรากของสังคมที่เชื่อมทุกสิ่งทุกอย่าง การพัฒนาแบบตัดขาดทางวัฒนธรรมย่อมทำให้เสียความสมดุลและเกิดวิกฤตการณ์ จิตวิญญาณเป็นมิติของความเป็นมนุษย์ เพราะหมายถึงความเชื่อมโยงกับคุณค่าอันสูงส่ง

มนุษย์ถ้าได้เชื่อมโยงกับคุณค่าอันสูงส่ง เช่น ธรรมะ การทำความดี การสัมผัสกับพระผู้เป็นเจ้า ย่อมก่อให้เกิดความปิติ ซาบซ่านทั่วสรรพางค์กายอันเป็นผลดีต่อสุขภาพและการมีชีวิตรอด

วัตถุนิยมอย่างรุนแรงได้นำมาซึ่งความเหินแกล้ว การแก่งแย่ง การทำร้ายผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม การขาดความซื่อสัตย์สุจริต การขาดความเชื่อถือ ทำให้ความเป็นมนุษย์ลดทอนลง เมื่อมิติทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ลดน้อยลง มนุษย์ก็เข้าไปสู่ความเครียดและพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากขึ้นเรื่อยๆ วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เป็นเรื่อง

ที่มีผลอย่างลึกซึ้งและยาวไกลต่อทุกๆ มิติของการพัฒนา รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย

วิกฤตการณ์ทั้งหมดอาจรวมเรียกสั้นๆ ว่าเป็น**วิกฤตการณ์ทางศีลธรรม** (moral crisis) เพราะศีลธรรมในความหมายที่กว้างที่สุด หมายถึงการดำรงอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

วิกฤตการณ์ทั้ง ๓ ดังกล่าวข้างต้นคือ วิกฤตการณ์แห่งการดำรงอยู่ร่วมกันด้วยสันติ จึงเป็นวิกฤตการณ์ทางศีลธรรม

คนไทยมักเข้าใจคำว่าศีลธรรมในความหมายที่แคบ และเมื่อพูดถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมหรือวิกฤตการณ์ของศีลธรรมก็มักนึกถึงการแก้ไขด้วยการอบรมศีลธรรมเท่านั้น

ในที่นี้จึงใช้คำว่า **“วิกฤตการณ์ทางสังคม”** ในความหมายรวมถึงวิกฤตการณ์ทั้งหมดที่กล่าวถึงข้างต้น คือทั้งวิกฤตการณ์ของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือถ้าใช้ **“วิกฤตการณ์ทางศีลธรรม”** ก็ใช้ในความหมายเดียวกัน

วิกฤตการณ์ทางสังคมเกิดจากปัจจัยที่สลับซับซ้อนยากต่อการเข้าใจ และยากต่อการแก้ไข เมื่อขาดความเข้าใจจึงยังแก้ไขไม่ได้ ปัจจัยที่สลับซับซ้อนนั้นมีทั้งปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนของสังคมของเราเอง และปัจจัยภายนอกที่เป็นกระแสของโลก ปัจจัยภายนอกที่เป็นกระแสของโลกนั้นมีทั้งที่เป็นโทษและที่เป็นคุณ เราต้องมีปัญญาพอที่จะป้องกันส่วนที่เป็นโทษและนำส่วนที่เป็นคุณมาใช้

๔. จุดอ่อนของสังคมไทย

จุดอ่อนของสังคมไทยที่ทำให้เราไม่สามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ๆ อย่างสามารถรักษาศีลธรรมหรือความเป็นปกติของตัวเองไว้ได้ มี ๒ ประการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ

- โครงสร้างของสังคม
- การขาดวัฒนธรรมทางปัญญา

สังคมที่จะมีความเข้มแข็งสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ต้องเป็นสังคมที่คนทั้งหมดมีความร่วมมือกันสูง มีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันและมีปัญญาหรือเป็นสังคมที่มีกัลยาณมิตรธรรมสูง

สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นความสัมพันธ์กันด้วยอำนาจมากกว่าความสัมพันธ์กันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร สังคมไทยแต่โบราณมาก็มีความสัมพันธ์เชิงนายกับไพร่ระบบราชการก็เน้นการรวมศูนย์อำนาจและให้อำนาจกับนายไว้สูง

ในความสัมพันธ์เชิงนายกับไพร่มีการพัฒนาและใช้ปัญญาน้อยเพราะนายก็ใช้อำนาจสั่งไปเลยไม่ต้องใช้ความรู้จริง ส่วนไพร่ก็คอยทำตามที่นายสั่งไม่ต้องไปแสวงหาความรู้อันใด ขึ้นไปแสวงหาความรู้นายอาจจะไม่ชอบใจก็ได้

นี่เราจะเห็นพฤติกรรมของข้าราชการระดับสูงได้อย่างชัดเจน การที่จะทำอะไรให้สำเร็จนั้นต้องใช้ความจริง ซึ่งต้องการความจริง ในเมื่อความสัมพันธ์แบบนายกับไพร่เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ต้องใช้ความรู้จริง สติปัญญาในระบบจึงอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง ประเทศที่สติปัญญาอ่อนแอย่อมเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาจนวิฤกต

โครงสร้างทางสังคมที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจไว้ในระดับบนและมีความสัมพันธ์ตามแนวตั้งไปข้างล่าง จะเน้นความภักดีต่อมูลนายเป็นสายๆ ไป ความร่วมมือกันจึงมีน้อยและการแตกความสามัคคีมีมาก การไม่เคารพต่อส่วนรวมมีมากเพราะความสัมพันธ์แบบนี้เน้นที่ความภักดีต่อนายเหนือเท่านั้น แต่ไม่เน้นที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

สังคมที่มีความสัมพันธ์ตามแนวตั้งสูงจึงเป็นสังคมที่การเมืองไม่ดี เศรษฐกิจไม่ดี และศีลธรรมเสื่อม

โครงสร้างกำหนดคุณสมบัติเช่นแก้อี้เรือบ้านมีคุณสมบัติต่างกันทั้งๆ ที่ทำด้วยไม้เหมือนกัน แต่โครงสร้างของแก้อี้ เรือ บ้าน ต่างกันทำให้มันมีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน หรือไฮโดรเจน ๒ อะตอม รวมกับ ออกซิเจน ๑ อะตอม ทำให้เกิด H_2O กลายเป็นน้ำ ซึ่งมีคุณสมบัติไม่เหมือนทั้งไฮโดรเจนและออกซิ

เจน โครงสร้างใหม่ของ H_2O ทำให้มันมีคุณสมบัติเป็นน้ำ โครงสร้างของอะไรเป็นปัจจัยที่กำหนดคุณสมบัติของสิ่งนั้น โครงสร้างของสังคมก็เป็นปัจจัยที่กำหนดคุณสมบัติของสังคม

ถ้าเข้าใจเรื่องโครงสร้างความสัมพันธ์ในสังคมจะเข้าใจว่าทำไมทุกๆ ที่ประเทศไทยก็เป็นเมืองพุทธและพุทธศาสนาก็เป็นของดี จึงมีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมสูง พุทธศาสนานั้นเน้นที่ภราดรภาพ และความสัมพันธ์กันด้วยปัญญาหรือกัลยาณมิตรธรรมแต่เนื่องจากสังคมไทยมีโครงสร้างอำนาจตามแนวตั้งพุทธศาสนาจึงถูกโครงสร้างทางอำนาจที่ดำรงอยู่เข้าครอบงำด้วย

พุทธศาสนานั้นมีหลายมิติสังคมไทยรับเอามิติทางศรัทธาและทานไว้มาก แต่แก่นของพุทธศาสนาคือปัญญา ปัญญาจะแล่นไปได้ทั่วตลอดไม่ว่าในเรื่องใดๆ หรือจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ปัญญาจะตามรู้ทันและแก้ปัญหาได้

แต่เนื่องจากสังคมไทยขาดวัฒนธรรมทางปัญญาเพราะในครั้งโบราณอุดมด้วยอาหารและทรัพยากรต่างๆ และมีภัยธรรมชาติน้อย ประกอบกับความสัมพันธ์เชิงนายกับไพร่ดังกล่าแล้ว ทำให้สังคมไทยไม่ค่อยจะได้ใช้มิติทางปัญญาอันเป็นแก่นของพุทธศาสนา ท่านพุทธทาสภิกขุเคยกล่าวว่าคนไทยชอบแต่ได้บุญ แต่ไม่ค่อยชอบได้กุศล (ความฉลาด)

ความรุนแรงของโครงสร้างทางอำนาจในสังคมไทยกับการขาดวัฒนธรรมทางปัญญา จะเห็นได้จากที่ในปัจจุบันแม้เรามีโครงสร้างการศึกษาที่ค่อนข้างกว้างขวาง แต่ก็ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาได้มาก เพราะการศึกษาก็ใช้โครงสร้างทางอำนาจและขาดวัฒนธรรมทางปัญญา

ดังจะเห็นได้ว่าในขณะที่ประเทศมีปัญหาอย่างสลับซับซ้อน และต้องการปัญญาเป็นอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยไทยไม่สามารถสร้างปัญญาให้ประเทศไทยเข้าใจ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาเหล่านั้น เพราะมหาวิทยาลัยไทยก็ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจและการขาดวัฒนธรรมทางปัญญา

โครงสร้างอำนาจและการขาดวัฒนธรรมทางปัญญาจึงทำให้สังคมไทยอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่ออนาคตของประเทศไทย

เพราะทำให้เราไม่สามารถรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอันมีค่าของเราไว้ได้
ไม่สามารถรักษาค้น ครอบครัว ชุมชน และสังคมของเราไว้ให้เป็นคนที่ดี
ครอบครัวที่ดี ชุมชนที่ดี และสังคมที่ดีได้

หลักการใหญ่ของประเทศไทยคือการสร้างพื้นฐานทางศีลธรรมอันได้แก่
ความเคารพธรรมชาติและเคารพคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน โดยเฉพาะ
เฉพาะคนระดับล่างที่เสียเปรียบ

รัฐธรรมนูญจะต้องคำนึงหลักการใหญ่นี้และสร้างกรอบ กติกา โครงสร้าง
และกลไก ที่ปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจไปสู่ความสัมพันธ์ที่คำนึงถึงคุณค่า
ความเป็นคนของคนทุกคน ให้คนทั้งหมดสามารถพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ
ของความเป็นมนุษย์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม
เพื่ออนาคตที่ดีงามของประเทศไทย

๕. อนาคตของประเทศไทย

ใครๆ ก็อยากเห็นอนาคตที่ดีของบ้านเมืองทั้งสิ้นในโอกาสที่จะมีการยกร่าง
รัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ควรช่วยกันสร้างภาพอนาคตของประเทศไทย เพื่อเป็น
เป้าหมายร่วมกันที่พยายามจะบรรลุให้ถึง ทั้งโดยทางรัฐธรรมนูญและทาง
อื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากรัฐธรรมนูญ

อนาคตของประเทศไทยควรมีลักษณะ ๘ ประการ หรือมรรค ๘ แห่งสังคม
ไทย ดังต่อไปนี้

๑. ดำเนินไปบนเส้นทางสายกลาง
๒. เป็นสังคมที่มีสมรรถนะสูงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
๓. เป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร
๔. สามารถรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
๕. เป็นสังคมที่โปร่งใส มีความเชื่อถือได้
๖. มีระบบความยุติธรรมที่เป็นอิสระถูกต้องเป็นธรรม

๗. มีระบบการเงินการคลังที่มั่นคง ปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง

๘. มีความเป็นประชาสังคมและมีศานติสุข

แต่ละประการสามารถขยายความได้โดยพิสดารขอให้ลองพิจารณากันให้ละเอียด ในที่นี้จะขยายความพอเป็นสังเขป ดังนี้

๑. ดำเนินไปบนเส้นทางสายกลาง

อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปบนเส้นทางสายกลางไม่สุดโต่งตายตัวไปทางใดทางหนึ่ง ด้านหนึ่งไม่ปฏิเสธวัฒนธรรมประเพณี แต่อีกด้านหนึ่งไม่ปฏิเสธวิทยาการสมัยใหม่ด้านหนึ่งไม่ปฏิเสธการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่อีกด้านหนึ่งคำนึงถึงความสำคัญของจิตใจ ครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อมด้านหนึ่งสนใจการพัฒนาชนบท แต่อีกด้านหนึ่งก็คำนึงถึงความเป็นเมืองด้วยด้านหนึ่งสนใจเรื่องชุมชนท้องถิ่น แต่อีกด้านหนึ่งสนใจเรื่องความเชื่อมโยงกับโลกเป็นโลกาภิวัตน์ ฯลฯ

ทางสายกลางคือการคำนึงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหมดที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ (dynamic relationship) การดำเนินไปบนเส้นทางสายกลางไม่สุดโต่งตายตัว จะช่วยให้ปรับตัวอย่างสมดุลต่อเนื่องและไม่เสี่ยงต่อความผิดพลาด การที่จะดำเนินไปบนเส้นทางสายกลางได้ สังคมต้องมีความปัญญาระดับสูง

๒. เป็นสังคมที่มีสมรรถนะสูงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง แต่มีประชากรมากขึ้น ที่มีระบบเศรษฐกิจเสรีที่เชื่อมโยงกันทั้งโลกและมีการแข่งขันสูง มีวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่ยากต่อการแก้ไข สังคมไทยจะต้องมีสมรรถนะสูงจึงจะสามารถพัฒนาอย่างรักษาคุณภาพได้

ในการที่สังคมจะมีสมรรถนะสูงจำเป็นต้องมีการสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้ มีการปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปทั้งระบบการศึกษา ปฏิรูปกระบวนการ

การเรียนรู้ และปฏิรูปการจัดการให้การศึกษาสามารถสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาให้คนทั้งประเทศใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มสมรรถภาพการเรียนรู้ส่งเสริมสื่อสารมวลชนให้เป็นอิสระ มีคุณภาพและความรับผิดชอบสูงในการส่งเสริมปัญญาของประเทศมีกองทุนขนาดใหญ่ที่เป็นอิสระทั้งของรัฐบาลและเอกชน หรือส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมทางปัญญาต่างๆ ทั่วประเทศ ปฏิรูปโครงสร้างและกลไกของรัฐที่เน้นการใช้อำนาจควบคุมมาเป็นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การประเมินผลสำเร็จ ซึ่งทำให้ต้องใช้ความรู้ความสามารถสูง

ทั้งนี้เพื่อปรับโครงสร้างและวัฒนธรรมจากการเป็นสังคมใช้อำนาจไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

๓. เป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร

สังคมที่ปราศจากน้ำจิตน้ำใจเป็นสังคมที่ไม่น่าอยู่สังคมไทยในอนาคตจะต้องเป็นสังคมที่มีเมตตาธรรมสูง มนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติของความเอื้ออาทรอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ ต้องส่งเสริมเงื่อนไขให้ธรรมชาติแห่งความเอื้ออาทรสามารถแสดงออกได้หากมนุษย์ได้สัมพันธ์กันตามธรรมชาติประสามมนุษย์ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข และทำงานแบบมีส่วนร่วม ความเอื้ออาทรก็จะแสดงออกได้ง่าย

แต่ถ้ามนุษย์ถูกแยกจากกันด้วยโครงสร้างต่างๆ เช่น โครงสร้างทางอำนาจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางวัฒนธรรม และโครงสร้างทางการศึกษา ความเอื้ออาทรก็แสดงออกได้ยาก กลายเป็นจิตใจที่แข็งกระด้างหรือโหดเหี้ยมหรือมีความไม่น่าพาต่อความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์เข้ามาแทนที่

การร่วมทุกข์เป็นวิธีการที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความเห็นอกเห็นใจกัน ทำให้ความทุกข์น้อยลง เพิ่มคุณภาพชีวิต เป็นการเรียนรู้สภาพความเป็นจริงทำให้เกิดปัญหาที่จะแก้ปัญหาตรงต่อข้อเท็จจริง การร่วมทุกข์เป็นคติที่สำคัญทางพุทธศาสนา

เวลานี้สังคมแยกตัวกันชัดเจนออกเป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเรียนก็เรียน “หนังสือ” แต่ไม่เรียนจากการร่วมทุกข์กับเพื่อนมนุษย์ นักโทษก็ไปอยู่กับผู้คุม คนไข้มาก็ไปอยู่กับแพทย์พระสงฆ์ก็ไปทำพิธีกรรมข้าราชการก็ไปอยู่กับกฎระเบียบ ภาคธุรกิจก็ไปอยู่กับเงิน คนรวยก็อยู่กับความสุขสบายเหมือนเทวดา โดยไม่รู้จักความทุกข์ของคนยากจน (ตามคติทางพุทธศาสนาเทวดาบรรลุนิพพานไม่ได้ ต้องเป็นมนุษย์ที่มีทุกข์มีสุขจึงจะบรรลุนิพพานได้)

สังคมไทยในอนาคตควรปรับทิศทางใหม่จากสังคมที่มนุษย์แปลกแยกจากกันดังกล่าวย้อนกลับมาเป็นสังคมที่มีการร่วมทุกข์กันให้มากที่สุด

การศึกษาทุกระดับจะต้องถือการที่นักเรียนและครูไปร่วมทุกข์กับผู้อื่นเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้

ภาคธุรกิจจะต้องส่งเสริมให้พนักงานของตนเป็นอาสาสมัครไปร่วมทุกข์กับคนด้อยโอกาสต่างๆ เช่น คนจน คนพิการ คนแก่ คนป่วย นักโทษ

ข้าราชการก็เช่นเดียวกันแพทย์จะต้องไม่ถือว่าเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นเรื่องของแพทย์จะไปต่อสู้กับโรคตามลำพังแต่สังคมต้องเข้ามามีบทบาทด้วย

เครื่องมือสื่อสารต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือให้คนที่มีความทุกข์สามารถใช้ติดต่อสื่อสารร่วมทุกข์กันได้ ควรมีการลดภาษีให้ภาคธุรกิจที่ส่งเสริมให้พนักงานของตนมีกิจกรรมร่วมทุกข์กับเพื่อนมนุษย์ รัฐควรให้การสนับสนุนองค์กรที่ส่งเสริมการเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม พระภิกษุสงฆ์ควรร่วมทุกข์กับคนมีความทุกข์ให้มากที่สุด เพื่อเรียนรู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับความทุกข์ การปฏิรูประบบราชการโดยลดอำนาจที่เข้าไปกระทำกับประชาชนให้ประชาชนร่วมมือกันทำเองในรูปอาสาสมัคร ชุมชน ประชาคม ก็เป็นการส่งเสริมความเอื้ออาทร เหล่านี้เป็นการตั้งทิศทางใหม่ของสังคมไทยไปสู่การเป็นสังคมแห่งความเอื้ออาทร

๔. สามารถรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นมรดกอันมีค่าของประเทศที่เชื่อม

โยงสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ประเทศไทยจะต้องสามารถรักษาและพัฒนาให้เพิ่มพูนเพื่อเป็นประโยชน์ร่วมกัน ทั้งระยะใกล้และระยะไกล

ในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการทำลายและช่วงชิงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติให้เสียหายอย่างน่าวิตกยิ่ง

รัฐธรรมนูญใหม่จะต้องบัญญัติเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไว้เป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศจะต้องรักษาไว้ให้ได้ และจัดโครงสร้างอำนาจใหม่ให้เกื้อกูลต่อการกิจที่สำคัญนี้ เพราะโครงสร้างอำนาจเก่าที่รัฐและภาคธุรกิจมีอำนาจมากกว่าสังคม เป็นต้นต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

รัฐธรรมนูญใหม่จะต้องส่งเสริมอำนาจของสังคมที่จะเข้ามาจัดการดูแลเรื่องทรัพยากร สิทธิของชุมชนที่จะจัดการทรัพยากรควรปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

๕. เป็นสังคมที่โปร่งใส เชื่อถือได้

อนาคตของประเทศไทยจะต้องเป็นสังคมที่โปร่งใสเชื่อถือได้ความโปร่งใส และการมีความเชื่อถือกันได้ (trust) เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก เป็นทุนเพื่อเศรษฐกิจที่สำคัญ เพราะถ้าขาดความโปร่งใสและเชื่อถือไม่ได้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจย่อมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก

ทุกวันนี้สังคมไทยไม่โปร่งใส มีการใช้เงินใต้โต๊ะและนอกระบบสูง ขาดความเชื่อถือซึ่งกันและกัน สังคมไม่เชื่อถือนักการเมืองและข้าราชการจะไม่โกง นักธุรกิจจะไม่เอาเปรียบประชาชนมากเกินไป แท้ก็จะไม่ต้มผู้โดยสาร ผู้หญิงจะไม่ถูกข่มขืนในที่เปลี่ยว ตำรวจจะไม่รีดไถประชาชน ผู้ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมจะไม่กินสินบน ฯลฯ สังคมที่มีความมั่งคั่งจะมีโศกนาฏกรรมแฝงตัวอยู่ในรูปต่างๆ สภาพของการเป็นสังคมมั่งคั่งและการขาดความเชื่อถือกัน หากดำรงอยู่ต่อไปจะทำร้ายอนาคตของประเทศชาติเหลือคณานับ คนไทยจะต้องร่วมกันเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นสังคมที่โปร่งใส และมีความเชื่อถือซึ่งกันและกันสูง

รัฐธรรมนูญควรกำหนดโครงสร้างและกลไกเพื่อความโปร่งใสการกระทำ การใดๆ ควรให้สาธารณะรับรู้และตรวจสอบได้ มีองค์กรมหาชนอิสระที่สามารถตรวจสอบความถูกต้อง

๖. มีระบบความยุติธรรมที่เป็นอิสระและถูกต้องเป็นธรรม

ระบบความยุติธรรมที่ถูกต้องเป็นธรรมเป็นพื้นฐานของความเจริญบ้าน เมืองที่ขาดความยุติธรรมจะขวัญเสีย ไร้ความผาสุก และเจริญไม่ได้ ผู้ที่จะทำ ให้กระบวนการยุติธรรมไม่ยุติธรรมก็คือผู้มีอำนาจ ทั้งอำนาจรัฐและอำนาจเงิน ระบบความยุติธรรมต้องเป็นอิสระปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง แต่ใน ขณะเดียวกันต้องมีกลไกที่ตรวจสอบควบคุมกันอย่างละเอียดเพื่อความถูกต้อง เป็นธรรม ศาลควรเป็นอิสระ แต่ถูกตรวจสอบได้ด้วยกระบวนการที่เหมาะสม ใครที่มีอำนาจแล้วถูกตรวจสอบไม่ได้จะเป็นเผด็จการ ต้องไม่มีผู้ดำรงตำแหน่ง ระดับสูงใดๆ ที่ถูกตรวจสอบ และสอบสวนลงโทษ (impeached) ไม่ได้

ต้องสร้างระบบความยุติธรรมที่ทุกคนเสมอกันโดยกฎหมาย ทุกวันนี้ คนไทยไม่เสมอกันโดยกฎหมาย คนชั้นบนจะได้รับการยกเว้นผ่อนปรน แต่ คนชั้นล่างจะถูกลงโทษรุนแรง นี่คือการขาดพื้นฐานทางศีลธรรม

พื้นฐานทางศีลธรรมที่สำคัญที่สุดคือการเคารพคุณค่าความเป็นคน ของคนทุกคน ถ้าขาดพื้นฐานอันนี้สังคมจะไม่มีวันสงบสุข ประเทศไทยใน อนาคตจะต้องทำความเข้าใจและสร้างพื้นฐานทางศีลธรรมที่เคารพคุณค่า ความเป็นคนของคนทุกคนและแปลออกไปเป็นโครงสร้างทางกฎหมายเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และโครงสร้างทางกายภาพ

เรื่องตำรวจ อัยการ ศาล จะต้องจัดระบบให้ลงตัวถูกต้องเป็นธรรม โดยรวดเร็ว มิฉะนั้นบ้านเมืองจะบอบช้ำยิ่งนัก

๗. ระบบการเงินการคลังที่มั่นคงปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง

สถาบันหลักทางการเงินการคลัง เช่น กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องมีความมั่นคง มีคุณภาพสูง เชื่อถือได้ ปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง และต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว ถ้าสถาบันหลักมีความไม่ถูกต้องจะส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง สถาบัน เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยควรเป็นองค์กรมหาชนอิสระ ทั้งนี้ควรทำความเข้าใจเรื่ององค์กรมหาชนอิสระให้ดี

๘. มีความเป็นประชาสังคม และมีสันติสุข

ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) เป็นปัจจัยกำหนดให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี ประเทศไทยในอนาคตต้องมุ่งไปสู่ความเป็นประชาสังคม

ประชาสังคมคือการที่สังคมมีผู้คนรวมกลุ่มกันทำงานในรูปแบบต่างๆ เต็มพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคม สหกรณ์ มูลนิธิ ชุมชน ด้วยความเชื่อถือว่าไว้วางใจกัน ด้วยความเอื้ออาทร ด้วยการมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และมีการจัดการที่จะทำให้บรรลุความสำเร็จ เนื่องจากความเป็นประชาสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้องค์กรประกอบอีก ๗ ประการข้างต้นประสบความสำเร็จ และประชาธิปไตยมีประสิทธิผล คนไทยควรทำความเข้าใจเรื่องนี้ให้ดีและช่วยกันสร้างประชาสังคมหรือสังคมประชาธิปไตยขึ้น รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นควรสนับสนุนความเป็นประชาสังคม

สังคมต้องใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อป้องกันความรุนแรง ประเทศไทยควรทำความเข้าใจเรื่องสันติวิธี ควรมีสถาบันสันติศึกษาจำนวนมากเพื่อสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องการคลี่คลายความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมิให้บานปลายเป็นความรุนแรง เพื่อให้เวลากับสังคมไทยในการแก้ปัญหายากๆ ต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อสร้างสังคมที่มีสันติภาพและสันติสุข รวมทั้งมีบทบาทในการสร้างสันติภาพในโลก

๖. การจัดสรรอำนาจให้ถูกต้อง

การเมืองคือเรื่องการจัดสรรอำนาจในประเทศ ถ้าการจัดสรรอำนาจในประเทศไม่ถูกต้องบ้านเมืองจะยุ่งเหยิงไร้ความผาสุก ถ้าการจัดสรรอำนาจถูกต้องบ้านเมืองก็จะเข้มแข็งและเจริญโดยรวดเร็ว หน้าที่หลักของรัฐธรรมนูญก็คือว่าด้วยการจัดสรรอำนาจในประเทศ

ในระบอบประชาธิปไตย ฐานของอำนาจมาจากประชาชน แต่อำนาจของประชาชนจะมีเพียง ๑๐ วินาทีต่อ ๔ ปี ในการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้นหาเพียงพอไม่ เมื่อสมัย ๒๐๐-๓๐๐ ปีก่อน การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารยังไม่สะดวก ประชาชนแต่งตั้งตัวแทนขี่ม้าบ้าง ขี่เกวียนบ้าง เดินทางเข้าเมืองหลวงเพื่อเป็นตัวแทนของตน สมัยนี้การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วทั่วประเทศระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Represented Democracy) เท่านั้นหาเพียงพอไม่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมโดยตรง (Participatory Democracy) ภาพที่นักการเมืองทำลายประชาชนที่วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองจึงสะท้อนความล้าสมัยในความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

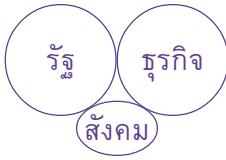
การบัญญัติเรื่องการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรแล้วก็มีแยกอำนาจเป็น ๓ คือ

- อำนาจอธิปไตย
- อำนาจอธิปไตย
- และอำนาจอตุลาการ

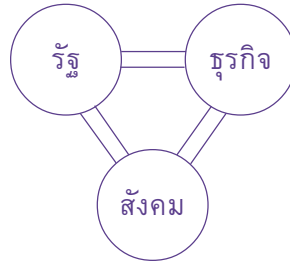
อย่างที่เรียนๆ กันมาหาเพียงพอไม่และถ้ามีเพียงเท่านั้นย่อมนำไปสู่ปัญหาต่างๆ จนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองดังที่เราต้องมาพูดเรื่องปฏิรูปการเมืองกันดังในปัจจุบัน ฉะนั้นในการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่จึงควรทบทวนเรื่องการบัญญัติอำนาจ ๓ อำนาจเสียใหม่ ตามสภาพความเป็นจริง

การเสียสมดุลแห่งอำนาจในสังคม คือต้นตอแห่งความเลวร้ายทั้งปวง ถ้าแบ่งอำนาจในสังคมเป็น ๓ ประเภทคือ

๑. อำนาจอธิปไตย

ก. การเสียสมดุลอำนาจ
เพราะสังคมอ่อนแอ

ข. ดุลยภาพของอำนาจ
เพราะสังคมเข้มแข็ง

๒. อำนาจธุรกิจ

๓. อำนาจสังคม

อำนาจที่แข็งแกร่งคืออำนาจรัฐและอำนาจธุรกิจ อำนาจที่อ่อนแอคืออำนาจสังคม ในสภาพที่เสียสมดุลดังในรูป ก. นี้ ภาคที่แข็งแกร่งจะดึงอะไรๆ เข้าตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้กฎหมาย การใช้ทรัพยากร เงิน การศึกษา วัฒนธรรม และอำนาจทางการเมือง ทำให้เกิดการเสียสมดุล และนำไปสู่วิกฤตการณ์ แต่เดิมมีแต่อำนาจรัฐเพราะภาคธุรกิจยังไม่มีความสำคัญ แต่ปัจจุบันภาคธุรกิจได้เติบโตใหญ่ และมีอำนาจมาก อาจมากกว่ารัฐอีก รัฐธรรมนูญแต่เดิมที่พูดถึง ๓ อำนาจคือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการนั้น ยังขาดเรื่องอำนาจภาคธุรกิจและอำนาจของสังคม

ข้อไขใจความของรัฐธรรมนูญใหม่ควรเพิ่มอำนาจให้สังคม

มีการปรับตัวของภาครัฐและภาคธุรกิจเพื่อหนุนความเข้มแข็งของภาคสังคม เมื่อภาคสังคมเข้มแข็งจะเกิดสภาพที่อำนาจในสังคมได้ดุลยภาพ (ดูเรื่อง สังคมสมานูภาพ โดย ประเวศ วะสี, มูลนิธิภูมิปัญญา พ.ศ. ๒๕๓๖) ทำให้เกิดการพัฒนอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีหลักการสั้นๆ ดังนี้

๑. สังคมเข้มแข็ง

๑.๑ ประชาชนมีสิทธิในการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ จะเรียกว่ากลุ่มชมรม

สมาคม สหกรณ์ มูลนิธิ หรือประชาคม และมีสิทธิในการดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเองให้มากที่สุด ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การศึกษา การดูแลสุขภาพ สวัสดิภาพ สวัสดิการ วัฒนธรรม รัฐธรรมนูญควรมีบัญญัติสิทธิชุมชน

๑.๒ ประชาชนมีสิทธิในการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน

๑.๓ ในการตัดสินใจที่สำคัญๆ ของประเทศต้องให้ประชาชนเห็นชอบ โดยการลงประชามติ

๑.๔ ประชาชนมีสิทธิที่จะขอให้มีการสอบสวนลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (impeachment)

๑.๕ สื่อมวลชนเป็นอิสระ มีคุณภาพ และมีความรับผิดชอบ (เรื่องนี้จะกล่าวถึงต่างหาก) จะส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชน

๒. รัฐ

รัฐประกอบด้วย**ระบบการเมือง** (องค์กรทางการเมืองระดับสูงได้แก่รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี) และ**ระบบราชการ**

ระบบการเมือง มีการปฏิรูปให้ได้คนดีเข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้นและมีการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยปฏิรูประบบพรรคการเมืองและระบบเลือกตั้ง และทำให้มีความโปร่งใสโดยได้รับการตรวจสอบจากประชาชน สื่อมวลชน และองค์กรมหาชนอิสระ (จะกล่าวถึงต่างหาก) มีกระบวนการสอบสวนลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (impeachment)

ระบบราชการ ระบบราชการควรปรับบทบาท โดยกระจายอำนาจไปให้ผู้อื่นทำมากที่สุด ส่วนตัวเองทำในสิ่งที่คนอื่นทำไม่ได้ผู้ซึ่งควรทำมากที่สุด ได้แก่ ชุมชน ท้องถิ่น องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ และภาคธุรกิจ ระบบราชการควรมีบทบาทในการกำกับดูแลสนับสนุนให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรม โดยตัวเองมีขนาดเล็กลงมีสมรรถนะสูงขึ้น ได้รับการตอบแทน (ที่เปิดเผย) สูงขึ้น มีความโปร่งใสที่ถูกรตรวจสอบได้

๓. ภาคธุรกิจ

ภาคธุรกิจเป็นอีกภาคหนึ่งที่มีอำนาจยิ่งจึงต้องมีความถูกต้องในการใช้อำนาจ ภาคธุรกิจควรแข่งขันโดยเสรี ไม่ผูกขาด ไม่เสียเบียดเบียนรายทางให้แก่ภาครัฐ มีการพัฒนาความรู้ (การวิจัย) เพื่อใช้ในการแข่งขัน มีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่แสวงอำนาจที่มากเกินไป ต้องมีการตรวจตราการให้เงินกับพรรคการเมืองและข้าราชการ ห้ามการดำรงตำแหน่งทางการเมืองพร้อมๆ กับทำธุรกิจไปด้วย ห้ามการรวมตัวกันใหญ่เกินไป เอาเปรียบผู้อื่น มีการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจสนับสนุนความเข้มแข็งของเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน ตลอดจนหนุนบำรุงการศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการวิจัย

๔. องค์กรมหาชนอิสระ

ในการกำหนดโครงสร้างและกลไกการใช้อำนาจใหม่ จำเป็นต้องนำองค์กรมหาชนอิสระเข้ามาใช้อย่างมาก จึงควรทำความเข้าใจเรื่องนี้ให้ดี องค์กรมหาชนอิสระเป็นอำนาจอีกอำนาจหนึ่งที่ไม่ขึ้นทั้งกับฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ แต่ถูกตรวจสอบได้

ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงทั้งทางการเมือง ข้าราชการ และตุลาการ จะต้องถูกตรวจสอบได้ และมีกระบวนการสอบสวนลงโทษ (impeachment) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการยกร่างรัฐธรรมนูญควรศึกษาเรื่องนี้ให้เข้าใจถ่องแท้ เพราะเป็นเรื่องที่ขาดไปอันเป็นต้นตอของความไม่ถูกต้องของการใช้อำนาจรัฐ และผลเสียหายอันร้ายแรง

นอกจากต้องบัญญัติให้องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤตินิคมอบในวงราชการ (ปปป.) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ผู้ตรวจการรัฐสภา เป็นองค์กรมหาชนอิสระแล้ว ยังต้องนำเอาเรื่ององค์กรมหาชนอิสระมาใช้สำหรับองค์กรที่สำคัญๆ ที่ต้องปลอดจากการแทรก

แขงทางการเมืองและระบบราชการ เช่น

- องค์กรควบคุมการเลือกตั้ง
- ธนาคารแห่งประเทศไทย
- คณะกรรมการสื่อสารมวลชน เป็นต้น

๕. สื่อสารมวลชน

ในสังคมสมัยใหม่ สื่อสารมวลชนมีอำนาจยิ่ง หากสื่อสารมวลชนดีจะทำให้ประเทศดีขึ้นโดยรวดเร็ว โดยจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนเข้มแข็ง และสามารถดูแลให้ภาครัฐและภาคธุรกิจมีความถูกต้อง

สื่อสารมวลชนควรจะเป็นอิสระ มีคุณภาพสูง และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

วิทยุและโทรทัศน์ควรจะปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองและโดยระบบราชการ โดยมีคณะกรรมการสื่อสารมวลชนที่เป็นองค์กรมหาชนอิสระเป็นผู้ควบคุมดูแล

สื่อสารมวลชนมีสิทธิในการขอข้อมูลข่าวสารในการบริหารราชการแผ่นดิน และในธุรกิจการเงินที่อาจไม่ถูกต้อง รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อให้เกิดความโปร่งใส ธนาคารต้องเปิดเผยบัญชีที่เข้าข่ายสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการทุจริต

ควรมีสภากาหนังสือพิมพ์ที่ดั่งขึ้นโดยกฎหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษาของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการสื่อสาร กำหนดมาตรฐาน พิกัดศักดิ์ศรีและผลประโยชน์ ตลอดจนสอดส่องดูแลเรื่องมรรยาท

๖. สรุป

ในการยกวางรัฐธรรมนูญที่ผ่านมามาทั้งหมดทำโดยคนจำนวนน้อย เพราะสถานการณ์ทางการเมือง อีกทั้งความเข้าใจและความตื่นตัวของประชาชน และสื่อมวลชนยังจำกัด

มาบัดนี้ก็มีกระแสสูงในสังคมที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการเมือง และมีการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ จึงเป็นโอกาสอันดีที่คนทั้งประเทศจะร่วมกันระดมความคิดเห็นว่าอยากเห็นอนาคตของประเทศไทยเป็นอย่างไร

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ดีในขณะเดียวกับที่เป็นประเทศที่มีปัญหาดำรงอยู่พร้อมๆ กัน เรามีปัญหาที่หมักหมมมานานที่แก้ไขไม่ได้ อันนำสังคมไทยเข้าไปสู่ความยุ่งยากมากขึ้นเรื่อยๆ

ปัญหาที่ใหญ่ๆ ยากๆ แก้ไม่ได้ด้วยการใช้อารมณ์และใช้ความรุนแรง แต่ต้องใช้ปัญญา โดยวิเคราะห์เจาะลึกให้เกิดความรู้จริงและนำความรู้จริงนั้นไปเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ของสังคม จนสังคมเกิดปัญญาและเกิดเจตนาารมณ์ทางการเมืองที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลง

เรื่อง “หลักการเพื่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ” ที่ผมเขียนนี้ไม่ได้ตั้งใจจะให้ เป็นต้นแบบ แต่เพื่อเป็นเครื่องกระตุ้นให้สังคมไทยได้ร่วมกันคิดว่าในการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่นี้ เรายกร่างขึ้นบนรากฐานของอะไร ประเทศของเรามีปัญหาอะไร เราอยากเห็นอนาคตของประเทศไทยเป็นอย่างไร และการที่จะเป็นอย่างนั้น ประเทศจะต้องมีหลักการ กรอบ กติกา โครงสร้าง และกลไกอย่างไรจึงจะช่วยให้คนไทยสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก

สังคมไทยมีปัญหามากๆ ยากๆ ที่ต้องการแก้ไขหลายอย่าง แต่ปัญหาใหญ่ๆ ยากๆ เหล่านี้ก็ดูเหมือนใหญ่และยากเกินกว่าที่ใครจะคิดว่าแก้ไขได้ แต่ถ้าแก้ไขไม่ได้สังคมก็จะเข้าไปสู่ความยุ่งยากและรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ การปฏิรูปการเมืองเป็นตัวอย่างหนึ่งของเรื่องที่ใหญ่และยากที่กำลังท้าทายความสามารถของสังคมไทย ซึ่งถ้าทำสำเร็จก็จะเป็นการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และเป็นกำลังใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญห่อื่นๆ ต่อไป แต่ถ้าไม่สำเร็จน่ากลัวว่าบ้านเมืองจะหลุดเข้าไปสู่ความวุ่นวายรุนแรง

ฉะนั้นจึงควรที่ท่านทั้งหลายจะพิจารณาใคร่ครวญให้ถี่ ตั้งอยู่ในความถูกต้อง และร่วมมือกันทำให้ถูกต้อง เพื่อลูกหลานของเราจะได้สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก ณ ดินแดนแห่งนี้

ในการที่จะทำเรื่องยากๆ ให้สำเร็จ วิธีการพูดจากันในสังคม โดยเฉพาะโดยนักวิชาการ สื่อมวลชน และนักการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ถ้าพูดดีทำให้สำเร็จง่ายขึ้น ถ้าพูดไม่ดีทำให้ยากหรือไม่สำเร็จเลย

เรื่องนี้อาจจะถือหลัก**วชิสุจริต** หรือสัมมาวาจาที่ปรากฏเป็นอันมากในพระไตรปิฎกอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

วชิสุจริต ประกอบด้วย

๑. **พูดแต่ความจริง** มีที่มา มีที่อ้างอิง
๒. **เป็นปียวาจา**
๓. **พูดถูกกาลเทศะ**
๔. **พูดแล้วเกิดประโยชน์**

ขอนักวิชาการ สื่อมวลชน และนักการเมือง โปรดพิจารณาไตร่ตรองในคำสอนของพระศาสดาในเรื่อง**วชิสุจริต** เพื่อเป็นปัจจัยให้สังคมไทยมีพลังในการแก้ปัญหาในเรื่องใหญ่ๆ ยากๆ ได้

ที่ผมพูดมาทั้งหมดนี้ถ้าผิดถูกอย่างใดก็ขอภัยด้วยไม่มีเจตนาเป็นอย่างอื่น นอกจากเป็นความปรารถนาของคนแก่คนหนึ่งที่ยากเห็นสังคมไทยมีความสามารถที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก